Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 55, Aralık 2021, s. 91-103

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.54719>

Doç. Dr. Ezgi GÖKÇE

Uşak Üniversitesi, ezgi.gokce@usak.edu.tr

İZNİK TARZI SAMSON SERAMİKLERİ

Özet

Kültürlerarası etkileşim unsurlarından biri olan seramiğin yüzyıllarca farklı kültürlerdeki etkileri-geçişleri izlenebilmektedir. Osmanlı Döneminde özellikle 16. yüzyılda İznik’de üretilen seramiklerin bünyeleri, dekorlarında kullanılan renkleri ve motifleri ile büyük beğeni toplamışlardır. İznik seramikleri Avrupa’da 19. yüzyılda ilgi çekmeye devam etmiş ve benzerleri üretilmiştir. Avrupa’da başta Fransa, İngiltere ve İtalya gibi ülkelerde Doğu’ya artan ilginin de etkisi ile seramik sanatçıları Doğu seramikleri etkisi ile üretimler yapmışlardır. Bu araştırmada İznik seramiklerine benzer üretim yapmış Samson Seramikleri ele alınmıştır. Samson Seramik Fabrikası Endüstri devrimi sonrası Paris’de kurulmuştur. Fabrika ürettiği imitasyonlar ile ünlenmiştir. Önemli örneklerin; İznik seramikleri, Çin porselenleri, İtalyan mayolikaları gibi klasik seramiklerin taklitlerini üreten Samson bu üretimleri sahtekarlık amacı ile yapmamış ve ürettikleri seramiklere imzalarını atmışlardır. Bu araştırmada özellikle İznik seramikleri ile ilgili yaptıkları örnekler ve tasarımlar incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: İznik Seramikleri, Samson Seramikleri, Sanayi Devrimi

IZNIK STYLE SAMSON CERAMICS

Abstract

The effects-transitions of ceramics, which is one of the elements of intercultural interaction, in different cultures for centuries can be observed. The ceramics produced in Iznik during the Ottoman period, especially in the 16th century, were highly appreciated with their bodies, colors and motifs used in their decorations. Iznik ceramics continued to attract attention in Europe in the 19th century and similar ones were produced. In Europe, especially in countries such as France, England and Italy, with the effect of increasing interest in the East, ceramic artists made productions with the effect of Eastern ceramics. In this research, Samson Ceramics, which produced similar products to Iznik ceramics, were discussed. Samson Ceramic Factory was established in Paris after the Industrial Revolution. The factory is famous for the imitations it produces. Important examples; Samson, who produces imitations of classical ceramics such as Iznik ceramics, Chinese porcelain, Italian majolica, did not make these productions with the aim of forgery and put their signature on the ceramics they produced. In this research, the samples and designs they made about Iznik ceramics were examined.

Keywords: Iznik Ceramics, Samson Ceramics, Industrial Revolution

GİRİŞ

Seramik malzeme bir ülkeden bir diğerine taşınmış ve kültürel sınırları aşmıştır. Arşiv belgelerinin yetersiz olduğu durumlarda arkeolojik buluntular ve seramikler kültürler arasında belirli etkileşimleri anlama olanağı sağlamıştır/sağlamaktadır.

İznik’de seramik üretimi farklı dönemlerde olmuş ve dönemsel olarak farklılık gösteren teknik ve biçimlerle çağlar boyunca devam etmiştir. Benzer formlar, üretim teknikleri ve motifler belirli süreler içinde farklı coğrafi bölgelerde görünür olmuştur.

Osmanlı döneminde üretilmiş olan İznik çini ve seramikleri sarayda ve saray dışında büyük beğeniyle kullanılmışlardır. 16. yüzyılda Avrupa’da, İznik çini ve seramiklerine karşı büyük ilgi duyulmuştur. Bu ilgi iki yönde gelişmiştir; ilki, seramik ve çinilere satın alma yoluyla sahip olmak diğeri ise taklit edilerek yeniden üretilmesi yönünde olmuştur.

Avrupa’da özellikle 19. yüzyıldan başlayarak bazı koleksiyoncular Osmanlı çini ve seramiklerine büyük bir tutkuyla yaklaşmıştır. Avrupa’da oluşan İslam sanatı koleksiyonları Londra, Paris gibi Avrupa ülkelerinde hem bilim adamlarının hem de sanatkarların çalışmalarına ilham kaynağı olmuştur. Bu şekilde, koleksiyonlar Avrupa’daki dekoratif sanatların canlılık kazanmasına yardımcı olmuştur. Osmanlı sanatı sanayi devrimi sonrası çağdaş sanat çalışmaları için bir model olmuş hem de geçmişe ışık tutan bir aracı görevi görmüştür.(Gökçe ve Gökçe, 2017:430)

Sanayi devrimi sonrası seramik atölyelerinde üretim canlanmıştır. Seri üretime karşı sanatsal yaklaşımların ön plana çıkması amacı ile girişimlerde bulunulmuş, müzelerde bulunan önemli dönemlerin seramikleri seramik sanatçılarına ilham kaynağı olmuştur.

Bu araştırmada özellikle görsel kaynaklar üzerinden inceleme ve yorumlar yapılmış, veriler sunulmaya çalışılmıştır.

Samson Seramikleri ve İznik Tarzı Üretimleri

Fransa’da seramik üretimi 19. yüzyılın sonlarında dönüşüm geçirmiştir. Çömleklerin sanat eserleri olarak görülmesi gerektiğini belirten bir grup avangart seramik sanatçısı, zanaatlarını entelektüel ve duygusal bir gayretle geliştirmişlerdir. Seramikte bu akımın öncüleri Auguste Delaherche, Ernest Chaplet, Jean Carriès ve Théodore Deck’tir. İngiltere’de gelişen “Arts and Crafts” hareketinin ilkelerine dayanan Art Nouveau sanatçıları, benzersizliğini ve işçiliğe dönmeyi vurgulayarak dekoratif sanatta reform yapmaya çalışmışlardır. Bu seramikçiler kendi küçük atölyelerinde yada daha büyük kuruluşların bünyelerinde çalışmışlardır. (Gökçe ve Gökçe, 2017:431)

Porselen dekoratörü olan Edme Samson 1849 yılında “Genç Samson” lakabı ile Paris’de bronz malzeme ile çalışmalar yapmış, Paris’de müze ve özel koleksiyonlarda bulunan seramiklerden reproduksiyon üretim yapmak amacı ile atölye açmıştır. 1864 yılı civarında Edme Samson ve oğlu Emile ortak çalışmaya başlamışlardır. 1867 ve 1878 yıllarında Paris’de düzenlenen uluslararası sergilere katılmışlardır. Firmada, müze parçalarından veya tanınmış Avrupa seramiklerinden ilham alınarak veya doğrudan kopyalanılarak seramikler üretilmiştir. Eleştirmenler Samsonların taklitteki yeteneklerinden o kadar etkilenmişler ki koleksiyonerleri dikkatli olmaları konusunda uyarmışlardır. Seramik üretiminin tüm aşamalarında ustalaşmayı uman Emile Samson 1879’da Porselen Fabrikası kurmuştur. Bu dönem Samson’ların başarılarının başlangıcı olmuştur, bu dönem fabrikada çok sayıda porselen ve fayans üretimi yapılmıştır. Başta Fransa olmak üzere Fransa ve İngiltere’de müzelerde sergilenen eserlerin kopyalarını yapmışlardır. Bu kopya eserlere müzeler de ilgi göstermişlerdir. 1892’de Londra’da bulunan şimdiki adıyla Victoria&Albert Müzesi Samson’lardan 12 parça eser satın almıştır. Samsonlar yeni modeller üretmek için alabildikleri eski parçaları satın almışlardır ve kullandıkları orijinal eserleri satıp yeni eserler almak için kullanmışlardır. 19. Yy’ın sonların Emile’in oğlu Leon fabrikayı geliştirmiş 125 işçi istihdam eder hale getirmiş, üretimi çeşitlendirmiştir. Samsonların sonuncusu 1923’de Pierre yönetimi devraldığında, beğeniler değişmiş ve kar elde etmek zorlaşmıştı. Ancak buna rağmen Pierre hiçbir ortaklığı kabul etmemiştir. İşgal sırasında Almanlar tarafından fabrikaya el konulmuş, savaştan sonra Samsonlar fabrikada üretime devam etmişlerdir. Fabrikada sadece porselen üretimi yapılmış ancak kalite gittikçe düşmüştür. Firma 1964 yılında Christian Richardière’e satılmıştır. Fabrikada çalışan 25 işçi kalmış, bazı yeni denemeler yapılmıştır. Richardière fabrikadaki kalan eserleri Londra ve Paris’deki müzayedelerde satmış, modelleri ve kalıpları seramikçilere dağıtmış kalanları imha etmiştir. Fabrika 1980 yılında kapanmıştır (Slitine, 2000:36).

Samsonlar üretimlerinde “S” harfinden üretilmiş yada içinde “S” harfinin bulunduğu birkaç farklı imza kullanmışlardır (Slitine, 2000:36). Samson seramiklerinde yapılan replikalara göre farklı imza ve işaretler kullanılmıştır (Tablo 1). Samsonların İznik seramiklerinde kullandıkları imza-işaret “S” Arapça s-sin dir (Resim 1-2).

<p>Edme Samson'ın (1941-1957) Asya Porselenleri</p> <p>reprodüksiyonlarında kullandığı imza. (https://www.theoldstuff.com/en/porcelain-marks/category/308-edme-samson-marks)</p>	<p>Samsonların (1940-1969) Meissen Porselenleri reprodüksiyonlarında kullandığı imza. (https://antiques-international.ch/product/edme-samson-porcelain-figure-of-uranie-paris-c-1845/)</p>	<p>Samsonların (1885-1920) Chelsea reprodüksiyonlarında kullandıkları imza. (https://www.theoldstuff.com/en/porcelain-marks/category/308-edme-samson-marks)</p>
<p>Samsonların Çin ihraç porselen reprodüksiyonların da kullandıkları imza. (https://www.theoldstuff.com/en/porcelain-marks/category/308-edme-samson-marks)</p>	<p>Samsonların Asya kopyalarında kullandıkları imza. (https://www.theoldstuff.com/en/porcelain-marks/category/308-edme-samson-marks)</p>	<p>Samsonların Asya porselen kopyalarında kullanılan imza. (https://www.theoldstuff.com/en/porcelain-marks/category/308-edme-samson-marks)</p>
<p>Samsonların Sevres kopyalarında kullanılan imzası. (https://www.theoldstuff.com/en/porcelain-marks/category/308-edme-samson-marks)</p>	<p>Samsonların Sevres kopyalarında kullanılan imzaları. (Stiline, 2002:94)</p>	<p>Alman porselenlerinin kopyalarında kullanılan Meissen tarzı Samson imzası. (https://www.worthpoint.com/worthopedia/french-paris-edme-samson-c1905-cris-313713182)</p>
<p>19. yy sonu 20. yy başı Samson imzası (https://www.theoldstuff.com/en/porcelain-marks/category/308-edme-samson-marks)</p>	<p>Deflt replikalarında kullanılan başı Samson imzası (https://www.theoldstuff.com/en/porcelain-marks/category/308-edme-samson-marks)</p>	

Tablo 1 Samson seramiklerinde kullanılan “S” harfinden türetilmiş imzalar-işaretler

Resim 1 İznik replikalarında kullanılan Samson imzası.

(Slitine, 2002:76)

Resim 2 Arapça sin

(<https://en.wiktionary.org/wiki/%D8%B3>)

Samsonlar çok pahalı olan ve özellikle aranan Pers, İznik ve Kütahya seramiklerinden yeniden üretim yapmışlardır. Bu araştırmada “Samson” tarafından üretilmiş olan İznik replikaları ve benzerleri ile İznik seramiklerinden esinlenerek yaptıkları eserler incelenmiştir (Stiline, 2000:38).

Samson’ların suluboya tasarımları “Samson fabrikası’ndan İznik tarzı kaplar için beş suluboya tasarımı” başlığı ile Bohnams müzayesinde satışa çıkarılmıştır (Resim 3-5-7-9-11). Bu tasarımlar Fransa’daki müzelerde bulunan 16. Yy İznik çinilerinden (Resim 4-6-8-12) alınmışlardır ve Samsonların ürettikleri İznik tarzı seramikler için kullanılmışlardır.

Resim 3: Samson Fabrikası İznik tarzı tasarım suluboya 19. Yy.

<https://www.bonhams.com/auctions/25434/lot/37/?category=list>

Resim 4: İznik tabak 16. Yy Ulusal Rönesans Müzesi

<https://www.photo.rmn.fr/archive/04-501386-2C6NU00J052Z.html>

Resim 5: Samson Fabrikası İznik tarzı tasarım suluboya 19. Yy.

<https://www.bonhams.com/auctions/25434/lot/37/?category=list>

Resim 6: İznik şişe 16. Yy. Ulusal Rönesans Müzesi

<https://www.photo.rmn.fr/archive/04-502037-2C6NU00JUZPF.html>

Resim 7: Samson Fabrikası İznik tarzı tasarım suluboya 19. Yy.

<https://www.bonhams.com/auctions/25434/lot/37/?category=list>

Resim 8: İznik vazı 16. Yy. Ulusal Rönesans Müzesi

<https://www.photo.rmn.fr/archive/04-502121-2C6NU00JOVIG.html>

Resim 9: Samson Fabrikası İznik tarzı tasarım suluboya 19. Yy.

<https://www.bonhams.com/auctions/25434/lot/37/?category=list>

Resim 10: İznik kase 16. Yy. Louvre Müzesi

<https://www.photo.rmn.fr/archive/16-577051-2C6NU0AETVIBG.html>

Resim 11 Samson Fabrikası İznik tarzı tasarım suluboya 19. Yy.

<https://www.bonhams.com/auctions/25434/lot/37/?category=list>

Resim 12: İznik tabak 16. Yy Ulusal Rönesans Müzesi

<https://www.photo.rmn.fr/archive/04-502085-2C6NU00JP3XM.html>

Resim 13: İznik Tarzı tabak Samson 19. yy

<https://www.catawiki.com/en/1/34098771-antique-iznik-style-ceramic-plate-by-edme-samson-ceramic-france-late-19th-century>

Samson fabrikasında üretilen İznik tarzı seramiklerin bünyelerinin bir çoğunun porselen olduğu farklı kaynaklarda belirtilmektedir. Üretilen İznik tarzı seramiklerin bir kısmında motif ve tasarımlar olduğu gibi kullanılırken bir kısmında yer yer yorumlar görülmektedir. Ulusal Rönesans Müzesi'nde bulunan 16. Yy İznik şişesinin (Resim 6) kırık olan boyun ve ağız kısmı için yeni bir tasarım oluşturulmuş (Resim 5) diğer kısımlardaki motifler aynen kullanılmıştır (Resim 14-15).

Resim 14: İznik tarzı şişe 19. Yy Samson

<https://www.bonhams.com/auctions/24624/lot/49/?category=list>

Resim 15: İznik tarzı şişe 19. Yy Samson

<https://www.christies.com/lot/lot-a-pair-of-samson-iznik-style-bottle-5125757/?from=salesummary&pos=98&intObjectID=5125757&sid=56cf3d3a-94b5-48f5-9bf2-2be9e0e139ce>

Samson'ların İznik tarzı üretimleri arasında desen tasarımları, kompozisyonlar ve form olarak benzer ürünler bulunmaktadır. Örneğin şişe, vazo, tabak, ayaklı kase, kapalı kase ve cami kandili gibi. Üretilenler benzer formlar olsun ya da olmasın desenlerin iyi incelenip irdelendiği ve formlara iyi bir şekilde uyarlandıkları görülmektedir. Resim 16-17 de olduğu gibi daha uzun bir yerde olan desen tasarımı daha kısa bir alana göre düzgün bir biçimde uyarlanabilmiştir.

Resim 16: İznik tarzı ayaklı kase 19. Yy Samson

<https://www.sothebys.com/en/buy/auction/2021/arts-of-the-islamic-world-india-including-fine-rugs-and-carpets/a-samson-iznik-style-pottery-footed-bowl-france>

Resim 17: İznik ayaklı kase 16. Yy Victoria & Albert Müzesi

<https://collections.vam.ac.uk/item/O79361/bowl-unknown/>

Resim 16-17 dekine benzer şekilde Resim 18-19 da Samson tarafından üretilen şişe formunda farklılık görülmektedir. Benzer üretilen şişenin boyun kısmı gövdeye oranla orijinal eserdekenden daha kısadır, boyun ortasındaki bölüm daha büyüktür. Desene bakıldığında formun küçük yerlerinde desenin biraz sıkışmış olduğu, büyük olan yerde de tek iplik desende genişleme olduğu görülmektedir.

Resim 18: İznik tarzı şişe 19. Yy Samson

https://www.lot-art.com/auction-lots/A-Samson-Iznik-style-porcelain-water-bottle-surahi-Paris-19th-Century/261-samson_iznik-24.4.18-bonhams

Resim 19: İznik şişe 16. Yy Sèvres, Manufacture et musée nationaux

<https://www.photo.rmnm.fr/archive/10-514240-2C6NU0QXWXX.html>

Resim 20 Samson üretimi İznik tarzı şişe (Slitine, 2000:38).

Resim 21 İznik şişe 1535-1540 (<https://collections.vam.ac.uk/item/O85937/bottle-unknown/>)

Resim 22: İznik tarzı şişe 1880 Samson
<https://www.christies.com/lot/lot-a-samson-iznik-style-jug-france-circa-1880-5422786/?from=salesummary&intObjectID=5422786&sid=b8ca497a-04ed-48b9-8a22-77ae5b88f7e3>

Resim 23: İznik tarzı şişe 19. Yy. Samson
<https://www.sothebys.com/en/buy/auction/2021/arts-of-the-islamic-world-india-including-fine-rugs-and-carpets-2/a-large-samson-iznik-style-pottery-bottle-vase>

Resim 24: İznik tarzı sürahi 1880 Samson
<https://www.christies.com/lot/lot-a-samson-iznik-style-jug-france-circa-1880-5422786/?from=salesummary&intObjectID=5422786&sid=b8ca497a-04ed-48b9-8a22-77ae5b88f7e3>

Resim 25: İznik şişe 17. Yy.
<https://www.photo.rmn.fr/archive/79-001121-2C6NU0HF7H8A.html>

Resim 26: İznik sürahi 16. Yy.

<https://www.photo.rmn.fr/archive/04-501850-2C6NU00JA8K6.html>

Resim 27: İznik bardak 16. Yy.
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Iznik_mug.jpg

a.org/wiki/File:Mug_anim
als_Iznik_UCAD13072.jp

Resim 28: İznik tarzı
vazo 19. Yy. Samson
<https://www.amirmohtashemi.com/artworkdetail/780583/0/iznik-style-samson-vase>

g

Resim 29: İznik tarzı vazo
19. Yy. Samson
<https://www.rm-auctions.com/en/winter-auction-2018/12543-an-iznik-style-vase-with-floral-design-samson-paris-19e-eeuw>

Resim 30: İznik tarzı
vazo 19. Yy. Samson
<https://www.christies.com/en/lot/lot-5986208>

101

Resim 31: İznik tarzı
cami kandili 19. Yy. Samson
<https://www.christies.com/en/lot/lot-5826442>

Resim 32: İznik tarzı
vazo 19. Yy. Samson
<https://www.auction.fr/fr/lot/grand-vase-en-ceramique-de-samson-decore-en-vive>

[polychromie-d-illets-et-7056533](https://www.christies.com/en/lot/lot-5986208)

Resim 33 İznik vazo 16.
Yy. British Museum
(https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_G-58)

Resim 34: İznik tarzı tabak 19. Yy Samson

<https://www.bonhams.com/auctions/20834/lot/72/?category=list&epik=dj0yJnU9SFBjYmlFVnNKWEZsVUpHMI9teVNDdG5Dd0lFTU1rdFkmcD0wJm49dE54dVQ5NjlKb2Vjb29UUzRHcDB0USZ0PUFBQUFBR0dKSIJr>

Resim 35: İznik tarzı tabak 19. Yy Samson

<https://www.christies.com/lot/lot-5782112/?intObjectID=5782112&lid=1&From=salesummary&sid=df6b842e-f1e8-4b64-a945-efdb9aa49b96>

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Sanatsal işçiliğin geliştirilmesi amacıyla üretilen ve müze koleksiyonlarının oluşturulmasını sağlayan Samson ve diğer firmalar tarafından yapılan objeler Osmanlı seramiklerinin 19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'daki ilginin bir yansıması ve Orta Doğu ve Doğu sanatlarının, el sanatlarının Avrupa'da hatırı sayılır bir popülaritesi olduğunun kanıtıdır.

Samson seramikleri günümüzde de önemlerini korumaktadırlar, müzelerde ve müzayede evlerinde satışlarda karşımıza çıkmaktadırlar. Samson'lar seramik üretiminde edindikleri beceri ve deneyim sayesinde ürettikleri kopya eserlerde gerçeklerine çok yakın sonuçlar yakalamışlardır. Kopya üretimde ustalaşmışlar ürettikleri tarzlara ve ya dönemlere göre "S" harfinden türetilmiş farklı imza-işaretler kullanmışlardır.

Araştırma yazılı kaynaktan çok görsel kaynağa dayalı olarak yapılmıştır. Güzel sanatlar alanında üretilen eserlerin kataloglanması da önemli kaynaklardır.

İncelenen görsellerde aynı desenlerin farklı formlara uygulandığı, aynı desen ile aynı formun birden fazla üretildiği ve desenlerin araştırılıp incelenmiş olduğu bu uygulamalar ile görülmektedir. Samsonlar'ın İznik tarzı üretim yaparken porselen kullanmış olduğu da görülmüş ve güzel örnekler ortaya çıkmıştır.

KAYNAKLAR

- <https://www.sothebys.com/en/buy/auction/2021/arts-of-the-islamic-world-india-including-fine-rugs-and-carpets-2/a-large-samson-iznik-style-pottery-bottle-vase>(E.T. 16.11.2021)
- <https://www.christies.com/lot/lot-a-samson-iznik-style-jug-france-circa-1880-5422786/?from=salesummery&intObjectID=5422786&sid=b8ca497a-04ed-48b9-8a22-77ae5b88f7e3>(E.T. 16.11.2021)
- <https://www.photo.rmn.fr/archive/79-001121-2C6NU0HF7H8A.html>(E.T. 15.11.2021)
- <https://www.photo.rmn.fr/archive/04-501850-2C6NU00JA8K6.html>(E.T. 15.11.2021)
- https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mug_animals_Iznik_UCAD13072.jpg(E.T. 20.11.2021)
- https://www.auction.fr/_fr/lot/grand-vase-en-ceramique-de-samson-decore-en-vive-polychromie-d-illets-et-7056533(E.T. 15.11.2021)
- https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_G-58(E.T. 15.11.2021)